

ОБОДРИТСЬКЕ КНЯЗІВСТВО ЗА ПЕРШИХ НАКОНІДІВ

У статті, на основі нарративних джерел, розглядається процес політичного розвитку Ободритського князівства за часів правління перших представників династії Наконідів (друга половина X ст.).

Ключові слова: ободрити, вагри, велети, сакси, данці, Након, Мстівой, Желібор.

Історія Ободритського князівства – територіально найбільш висунутого на північний-захід полабослов'янського державного утворення, що в силу свого розташування перебувало у X–XII ст. в умовах постійної конфронтації з німецькими і данськими феодалами, є однією з актуальних проблем дослідження істориків-славістів.

Сусідство з цивілізованою каролінзькою Європою привело до того, що вже з кінця VIII ст. ми володіємо писемними джерелами, які інформують, щоправда скупі і нерівномірно, про етнополітичні та соціальні зміни на території Полаб'я. Ґрунтовніше характеризують полабських слов'ян у цілому, і ободритів зокрема, німецькі хроніки X–XII ст. Особливо цінні ті з них, котрі склались у прикордонних з заельбськими слов'янами районах, насамперед, в Саксонії. Саксонські феодали невпинно прагнули розширити свої земельні володіння за рахунок слов'янських територій на схід від Ельби. Вдаючись до різних форм закріплення там свого панування. Природно, що слов'яно-саксонські відносини не могли не відобразитись у хроніках.

Найбільш ранньою стосовно нашої теми є хроніка Відукінда Корвейського «Діяння Саксів», створена у 50–60-ті роки X ст. і переглянута автором у 973 р.¹ Слідом за Відукіндом свідчення про ободритів дають хроніка Тітмара Мерзебурзького (975–1018 роки)², «Діяння архієпископів гамбурзької церкви» Адама Бременського (друга половина XI ст.)³ і «Слов'янська хроніка» Гельмольда (1110/1117–1177 роки)⁴. Для всіх цих джерел характерне тенденційне висвітлення багатьох подій історії ободритів. Однак, при критичному підході до німецьких хронік з них можна почерпнути багато цінних даних.

Для середини X ст., окрім німецьких джерел, ми володіємо свідченнями арабського мандрівника Ібрагіма ібн Якуба⁵. Текст його праці зберігся в уривках у «Книзі подорожей і країн» арабського вченого з Кордови аль Бекрі⁶. У 965 р. Ібрагім ібн Якуб відвідав Німеччину і ряд слов'янських країн, у тому числі Ободритське князівство, залишивши вельми важливі свідчення про свою мандрівку.

Вивчення політичного устрою полабських слов'ян, у тому числі ободритів, має давні традиції як у вітчизняній, так і в зарубіжній історіографії. Велика група істориків (Й. Геррманн, Я. Бранкач, В. Фрітце, Б. Фрідман, Г. Ловмянський, Г. Лябуда, Л. Лецеєвич, Л. Грабова, З. М. Черніловський, Г. Е. Санчук, О. М. Салівон, В. К. Ронін, Б. М. Флоря та деякі інші), на нашу думку, цілком слушно пов'язують виникнення ободритської держави з X–XI ст. Наводячи для підтвердження такої гіпотези наступні аргументи: досягнутий на той час рівень розвитку продуктивних сил зумовив глибоку соціальну градацію ободритського соціуму; публічна влада остаточно відірвалася від народу; наявність апарату управління: князівська дружина і суд, спеціальні збирачі податків; спроби окремих ободритських князів здійснити територіально-адміністративні перетворення; сприяння ободритських князів розповсюдженню християнства як засобу зміцнення центральної державної влади.

Однак, є чимало і таких істориків, які вважають, що процес утворення Ободритської держави розпочався задовго до XI ст., ще у VIII ст. Це, зокрема, стосується Г. Буліна, К. Перадзкої, А. Турасевича, В. Д. Королюка, Я. П. Зінчука та ін., котрі наголошують на тому, що іноземний натиск у той час посилював об'єднавчі тенденції у слов'янських племен між Ельбою і Одером і пришвидшував процес формування тут єдиної держави.

Звернемось до конкретних історичних фактів. За свідченням джерел, у 954–955 р. на чолі ободритів стояли два князі – Након та його брат Стойгнев⁷. Обидва вони вели боротьбу з німецькими феодалами за незалежність і, очевидно, між собою за князівський престол. У 955 р. у битві на р. Раксі Стойгнев був убитий німецькими рицарями⁸. Ободрити зазнали тяжкої поразки.

Не дивлячись на поразку Након зумів зберегти владу і ставши після трагічної смерті Стойгнева самостійним правителем, відразу ж уклав з німцями мир. Відтоді він підтримував з ними дружні відносини, хоча сусідні велетські племена ще протягом чотирьох років здійснювали жорсткий опір німецьким рицарям, які вторглися у їх землі⁹. Однак, велето-німецьке протиборство знаходилось поза сферою ободритської, а точніше Наконної політики. Що було причиною такої пасивності ободритів, на жаль, не відомо. Можливо, це було наслідком послаблення спричиненого останньою війною з німецькими феодалами. Проте, арабський мандрівник Ібрагім ібн Якуб, який у 965 р. відвідав резиденцію Накона у Мекленбурзі, включає його до числа найсильніших слов'янських князів, поряд з правителями Болгарії, Чехії і Польщі. Воїни Накона носили щити і лати, були добре навчені¹⁰. Подальша історія ободритів свідчить, що Након (955–965/966 рр.) поклав початок династії Наконідів, котра правила до середини XII ст., припинившись після смерті синів Генріха Альт-Любекського. Спадковий характер влади представників роду Наконідів у достатній мірі встановлений. Зустрічаються, однак, спроби пов'язати походження Накона і Стойгнева зі скандинавами (шведським королівським родом)¹¹ і, таким чином, з «норманських» позицій пояснити активізацію і ріст могутності Ободритського князівства. Наведені при цьому історичні і лінгвістичні обґрунтування недостатньо переконливі¹². Паросток ободритської державності безумовно не був завезений на Полаб'я із-за моря варягами, а розвинувся на місцевому ґрунті задовго до X ст. внаслідок складного і тривалого суспільно-політичного і економічного розвитку ободритського соціуму.

Не зовсім ясно, які ободритські племена були під владою князя Накона у 50–60-ті роки X ст. Існуюча свого часу точка зору К. Ваховського¹³ про те, що ніби то після смерті Стойгнева Након об'єднав у своїх руках усю ободритську державу, тобто власне ободритів і вагрів, була піддана сумніву О. Бальцером, який вважав Накона правителем тільки власне ободритів, наголошуючи при цьому, що «не вдається засвідчити Накона, як очільника інших тутешніх князів»¹⁴. Цей аргумент, однак, відпадає, оскільки О. Бальцер, ймовірно, мав на увазі князів Седеріка і Мстівоя, свідчення про яких містяться у Адама Бременського у зв'язку з заснуванням старградського єпископства у 968 р.¹⁵ і правління котрих припадає на часи дещо пізніші 966 р., коли Након вже не жив.

Отож, приймаючи Накона за єдиного правителя власне ободритів, водночас задумуємось над питанням, якими були його відносини з ваграми. Як найбільш знаний вагрський князь у писемних джерелах виступає Желібор (955–967) і то після смерті Накона. Зрештою сама назва вагри засвідчена у Відукінда лише у зв'язку з постаттю Желібора¹⁶, в той час як до того джерела про неї не повідомляють. А тому слід допустити, що узагальнююча назва ободрити в тогочасних джерелах могла включати в себе і вагрів. Нове світло на цю проблему проливають свідчення Ібрагіма ібн Якуба. Згідно них країна Накона межує на заході з саксами і норманами¹⁷. Не підлягає сумніву, що ця інформація стосується вагрів, котрі єдині з ободритських племен безпосередньо межували з Саксонією і Данією. Далі Ібрагім ібн Якуб, як уже зазначалося вище, характеризує ободритського князя Накона як одного з чотирьох наймогутніших слов'янських правителів того часу (60-ті роки X ст.). Тому ніщо не перешкоджає вбачати в особі Накона володаря, котрий здійснював свою владу як над власне ободритями так і ваграми.

Після 966 р. в джерелах уже відсутні відомості про князя Накона. У державі, котра до того часу підлягала його владі, починаючи з 967 р. правили два незалежні один від одного князі – Мстівоя і Желібор, перший власне у ободритів, а другий у вагрів¹⁸. У яким стосунку знаходились нові князі до Накона, на яких засадах обіймали владу – джерела не повідомляють. Їх влада не спиралась на систему співправителів; у той час ободритська держава розпалась на два повністю самостійні політичні організми, які визнавали протекторат саксонського герцога Германа Біллунга (963–973). Через ворожнечу, що розділяла обох князів, котру, як повідомляє Відукінд, вони успадкували від батьків, про дружнє співіснування не могло бути й мови¹⁹.

Незабаром між ними виник гострий конфлікт. Справа була віддана у третейський суд саксонського герцога, котрий визнав правомірність дій Мстівоя, присудивши одночасно Желібора до сплати 15 талантів срібла до імператорської скарбниці. Цей вирок Желібор визнав образливим для себе і вирішив зі зброєю в руках добиватись своїх прав. Маючи у своєму розпорядженні незначні збройні сили він направив посольство до племінника саксонського герцога – Віхмана з проханням про надання йому допомоги, на що Віхман погодився і прибув зі своєю дружиною до Вагрії²⁰.

Желібор з Віхманом вирішили захищатись в одному зі слов'янських гродів, котрий негайно почав облягати Герман Біллунг. Віхман, ймовірно, зорієнтувавшись, що ця твердиня через недостатність продуктів не здатна довго тримати оборону, під приводом покликати на допомогу данців, залишив фортецю²¹. Тому твердиня, яку захищав Желібор, змучена голодом, незаба-

ром капітулювала. Однак, судячи зі свідчень джерел, ця капітуляція викликала у німців підозру, що даний військовий конфлікт був затіяний саксонським герцогом Германом Біллунгом і Желібором з метою схопити Віхмана, що зрештою так і не вдалося. Подальшим наслідком цієї капітуляції була втрата трону Желібором, який очевидно, зазнав такого жорсткого покарання за уможливлення Віхманові вибратися з пастки. Як насправді ці події відбувались зараз важко сказати, у всякому випадку достеменно відомо, що Желібор був позбавлений влади.

Щодо його спадкоємця на вагрському троні останнім часом у славистиці висловлювались різні точки зору. На думку А. Шрейтера, ним був Седерік (967–980)²², правління якого, згідно слів Адама Бременського, співпало з тим періодом, коли гамбурзьке архієпископство очолював Адалдаг (937–988)²³. Деякі інші історики дотримуються думки, що сином Желібора був вагрський князь Мстідрог, відомий нам зі згадок у хроніках Адама Бременського і Гельмольда²⁴, де він поруч з ободритським князем Мстивоєм брав участь у нападі на Гамбург на початку 90-х років X ст. Очевидно, обидві ці гіпотези містять в собі якісь крихти історичної правди, однак чи можна їх віднести до Мстідрога, більш ніж сумнівно.

У власне ободритів після смерті Накона правив його син Мстівой, постать якого хоч і часто згадувана в джерелах, на жаль, чітко не окреслена, тому вимагає співставлення оцінок різних хроністів. Перше свідчення про Мстівоя знаходимо у Відукінда Корвейського, коли той розповідає про його конфлікт з вагрським князем Желібором²⁵. У свою чергу кілька деталей про цього князя додає Тітмар Мерзебурзький, розповідаючи про його мнине підкорення саксонським герцогом Германом Біллунгом під хибною датою 963 р. замість правильної 966–967 рр.²⁶, або коли пише про нього як про головного винуватця руйнації Гамбурга і про його раптову смерть у 983 р.²⁷, що також не вірно, оскільки через кілька розділів Тітмар розповідає про цього князя як про учасника Кведлінбурзького з'їзду знаті 984 р., де він згадується поруч з правителями Польщі і Чехії²⁸. Очевидно, це слід пояснювати нашаруванням у Тітмара інформації з різних років, у зв'язку з чим руйнацію Гамбурга слід перенести, на думку Г. Лябуди, яку й ми поділяємо, на 90-ті роки X ст.²⁹.

Деяко уточнюють і доповнюють свідчення Тітмара Мерзебурзького з цього питання більш пізніші відомості Адама Бременського, котрий вважав Мстівоя одним з головних винуватців спалення Гамбурга³⁰, повідомляючи, що цей факт мав місце наприкінці життя гамбурзького архієпископа Лібенція Старого (988–1013), за герцога Бернарда – сина Бенно (Германа I – М. Р.)³¹. Отож, у світлі свідчень Тітмара Мерзебурзького і Адама Бременського правління ободритського князя Мстівоя слід віднести до 965/966–990/992 рр.

Плутанину вносить у розгляд питання Гельмольд³², котрий сюжет вміщений у Адама Бременського у 27 схолії про невдале сватання анонічного слов'янського князя³³, пов'язав з постаттю Мстівоя і відніс до часів міжусобної війни в Німеччині між саксонським герцогом Бернардом і Генріхом II (1020 р.). Цей висновок у результаті привів до ідентифікації низкою дослідників Мстівоя з Мстиславом, про якого Тітмар Мерзебурзький повідомляє під 1018 р.³⁴. Подавши цю вельми непереконливу легенду, Гельмольд у своїй хроніці розповідає ще й іншу – про князя Біллуга, котрого виходячи з хронології подій і згадки про його сина Мстислава іноді ототожнювали з Мстивоєм³⁵. Згідно цієї версії, ободритський князь Біллуг одружився на сестрі старградського єпископа Ваго, від якої у нього була донька Годика і, ймовірно, син Мстислав.

Судячи зі свідчень Гельмольда, Ваго віддав свою племінницю Годіку в жіночий монастир у Мекленбурзі. Тим часом Мстислав дорікав батькові за дружні відносини з німцями і схилив його до спустошення єпископських володінь. Під впливом цих умовлянь Біллуг, за повідомленням хроніста, розірвав відносини з німцями, а Мстислав викрав Годіку з монастиря і віддав її заміж за якогось слов'янина на ім'я Болеслав.

Низка суперечностей і очевидних неспівпадінь вказують на те, що ця оповідь Гельмольда не має великої джерелознавчої цінності. За її недостовірність говорить, між іншим, той факт, що наприкінці X ст. у Мекленбурзі не було монастиря, Мстислав правив у 995–1018 р., а Ваго був старградським єпископом у 973 – бл. 983 рр. У зв'язку з чим неправдоподібною видається роль, що приписується хроністом у цій розповіді Мстиславу. Викликає також сумнів, як слушно наголошував Г. Лябуда, використання імені Біллуг щодо Мстівоя³⁶.

У значній мірі сумнівними є деталі суперечки, яка, згідно повідомлень Гельмольда, точилась між ободритським князем Біллугом і старградським єпископом Ваго з приводу заміни десятини на землеволодіння. У багатьох випадках, як, наприклад, форма десятини, присутність у той час німецьких колоністів на ободритських землях, ми можемо безперечно стверджувати, що це є просто вимисел Гельмольда, котрий сюжети сучасних йому відносин XII ст. безапеляційно переніс на більш ранній час – другу половину X ст.

Говорячи про зовнішню політику ободритського князя, слід зазначити, що Мстівой продовжував політику свого попередника Накона як стосовно німців і данців, так і відносно велетів. Будучи залежним від саксонського герцога Германа Біллунга та його нащадків Мстівой на початку свого правління проводив пронимецьку політику. Як зазначалось вище, в ході міжусобної боротьби Мстівой і Герман Біллунг захопили в 967 р. племінний центр вагрів Старград і змусили Желібора зректись влади, а наступного 968 р. заснували тут загальноободритське єпископство підпорядковане гамбурзькій метрополії³⁷. У 981 р. Мстівой відправив 1000 вершників на чолі зі своїм сином, взяти участь в італійському поході Оттона II (973–983), котрі майже всі там і загинули³⁸. 13 липня 982 р. у програній Оттоном II вирішальній битві проти арабів поблизу Котрони в Калабрії слов'янських воїн на ім'я Золунта навіть врятував життя пораненому німецькому імператору³⁹. Однак, наприкінці правління Мстівоєя характер ободритсько-німецьких відносин різко змінюється, ободрити приєднуються до великого повстання лютичів 983 р., котре проходило під лозунгом ліквідації християнства та відновлення язичництва. Перейшовши Ельбу, ободрити під керівництвом Мстівоєя спалюють у 990 р. Гамбург, багатьох жителів якого і священників беруть в полон, а потім вбивають з ненависті до християнства⁴⁰.

Відносини Мстівоєя з велетами відомі лише частково, однак достатньо, аби на їх підставі можна було виробити власні судження. Значно ускладнені вони були за його часів відносинами зі Священною Римською імперією, від якої ободрити залежали більше, ніж велети, котрі у другій половині X ст. були джерелом неспокою на Полаб'ї, очолюючи визвольну боротьбу проти іноземних загарбників. Це було причиною того, що від часів поразки над р. Раксою у 955 р. зникло почуття солідарності і спільності інтересів у відносинах між ободритами і велетами у протиборстві з німецьким «Дранг нах Остен».

У той час як відносини з велетами були вельми холодними, майже ворожими, стосунки ободритів зі скандинавськими володарями були дружніми. Існує припущення, що одна з доньок ободритського князя Естрід була дружиною шведського короля Олафа Скотконунга (995–1020), народивши йому сина Анунда Якоба, пізніше короля Швеції і доньку Інгігерду, котра стала дружиною київського князя Ярослава Мудрого⁴¹. Інша донька Мстівоєя – Тофа близько 970 р. була видана заміж за данського короля Гаральда Синьозубого (бл. 950–986)⁴². Отож, відносини ободритів з данцями у той час також були дружніми, зміцнені родинними зв'язками правителів обох держав. Єдиний випадок, котрий відхиляється від цієї засадничої лінії їх взаємовідносин, засвідчений у джерелах факт участі ободритів у поході Оттона II проти Гаральда Синьозубого у відповідь на його напад на німецький кордон у Шлезвігу у 974 р.⁴³. Проте, після захоплення данського трону бунтівним сином Гарольда – Свенном Вілобородим спокійне сусідство ободритів з данцями закінчилось. Судячи з повідомлень Адама Бременського, цей володар вдався до війни зі слов'янами, у ході якої навіть встиг двічі потрапити до них у полон, з котрого данці викупили його за велику суму золота⁴⁴.

Правління Мстівоєя закінчується близько 990/992 рр. його смертю або ж скиненням з престолу. Згідно тверджень Тітмара Мерзебурзького, він зійшов з розуму через докори сумління після спалення одного з монастирів у 983 р. і згодом помер⁴⁵. Згідно інших свідчень, його вигнали свої ж піддані, оскільки не захотів зректись християнства⁴⁶.

Більш правдоподібною, на наш погляд, є версія про природну смерть ободритського князя, так як після нього влада перейшла до його ймовірного брата Мстідрога-Біллуга (990/992–995), котрий, як і Мстівоєя, був християнином⁴⁷. Отож, підтримка християнства, очевидно, не могла бути причиною падіння влади Мстівоєя.

Характеризуючи у цілому політику перших ободритських князів з роду Наконідів, слід виокремити наступні її головні напрямки.

По-перше, ведеться боротьба з сепаратизмом племінної знаті, насамперед у вагрській землі. Наконіди створюють систему князівських фортець для контролю над прилеглими до них округами, збільшуючи дружину.

По-друге, намагаються зміцнити союзи з сусідніми країнами – Данією і саксонським герцогством. По мірі можливості перші Наконідські князі використовують їх допомогу для посилення своїх позицій усередині країни.

По-третє, сприяють християнізації. Робилося це першими Наконідами як для забезпечення міжнародного авторитету Ободритського князівства серед християнських країн, так і для підризу могутності місцевої знаті, пов'язаної тісними зв'язками з племінними язичницькими культурами.

У цілому, це була політика спрямована на створення сильної Ободритської держави. Однак, реалізувати всі її головні напрямки першим Наконідам, на жаль, не вдалося.

- ¹ Видукинд Корвейский. Деяния саксов / Вступ. Статья, перевод и коммент. Г. Э. Санчука. – М., 1975. – С. 29–30.
- ² Титмар Мерзебургский. Хроника в 8 книгах / Пер. с лат. И. В. Дьяконова. – М., 2005. – 256 с.
- ³ Адам Бременский. Деяния архиепископов гамбургской церкви // Адам Бременский, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники / Пер. с лат. И. В. Дьяконова, Л. В. Разумовской. – М., 2011. – С. 7–150.
- ⁴ Гельмольд из Босау. Славянская хроника // Адам Бременский, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники / Пер. с лат. И. В. Дьяконова, Л. В. Разумовской. – М., 2011. – С. 151–304.
- ⁵ Relacja Ibrahima ibn Jakuba z podrózu do krajów słowiańskich w przekładzie Al-Bekriego // Monumenta Poloniae Historica, n.s, t.1, wyd. T. Kowalski. – Kraków, 1946.
- ⁶ Известия Ал-Бекри и других авторов о Руси и славянах / Статьи и разыскания А. Куника и В. Розена. – СПб., 1878. – Ч. 1.
- ⁷ Титмар, II, 12.
- ⁸ Видукинд III, 55.
- ⁹ Turasiewicz A. Dzieje polityczne obodrzyków. Od IX wieku do utraty niepodległości w latach 1160–1164. – Kraków, 2004. – S. 94.
- ¹⁰ Relacja Ibrahima ibn Jakuba... – S.48.
- ¹¹ Vasmer M. Beiträge zum slawischen Altertumskunde: Wikingisches am Südufer der Ostsee // Zeitschrift für slawische Philologie. – 1929. – Bd. 6. – H. 1/2. – S. 151.
- ¹² Fritze W. Probleme der abodritischen Stammes- und Reichsverfassung und ihrer Entwicklung vom Stammesstaat zum Herrschaftsstaat // Siedlung und Verfassung der Slawen zwischen Elbe, Saale und Oder. – Giesen, 1960. – S. 158.
- ¹³ Wachowski K. Słowiańszczyzna Zachodnia / Wyd.2. – Poznań, 1950. – S. 159.
- ¹⁴ Balzer O. O kształtach państw Słowiańszczyzny zachodniej. Pisma pośmiertne. – Lwów. 1937. – T. 3. – S. 55.
- ¹⁵ Адам, II, 26.
- ¹⁶ Видукинд, III, 68.
- ¹⁷ Relacja Ibrahima ibn Jakuba... – S. 48.
- ¹⁸ Видукинд, III, 68.
- ¹⁹ Там само.
- ²⁰ Widajewicz J. Wichman. – Poznań, 1933. – S. 91–92.
- ²¹ Видукинд. III, 68.
- ²² Szrejter A. Pod pogańskim sztandarem. Dzieje tysiąca wojen Słowian połabskich od VII do XII wieku. – Warszawa, 2016. – S. 94.
- ²³ Labuda G. Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny zachodniej. – Poznań, 2002. – S.233; Turasiewicz A. Dzieje polityczne obodrzyków... – S. 97.
- ²⁴ Адам, II, 42; Гельмольд, I, 16.
- ²⁵ Видукинд, III, 68.
- ²⁶ Титмар, II, 14.
- ²⁷ Титмар, III, 18.
- ²⁸ Титмар, IV, 2.
- ²⁹ Labuda G. Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny... – S. 240.
- ³⁰ Адам, II, 42, 43.
- ³¹ Адам, II, 45.
- ³² Гельмольд, I, 16.
- ³³ Адам, схолия 27.
- ³⁴ Титмар, VIII, 5.
- ³⁵ Boguslawski W. Dzieje Słowiańszczyzny północno-zachodniej do połowy XIII wieku. – Poznań, 1892. – T. 3. – S.323; Balzer O. O kształtach państw... – S. 55.
- ³⁶ Labuda G. Billug // Słownik Starożytności Słowiańskich. – Wrocław, 1961. – T. 1. – S. 147.

³⁷ Beumann H. Die Gründung des Bistums Oldenburg und die Missionspolitik Ottos des Großen // Aus Reichsgeschichte und Nördlicher Geschichte. – Stuttgart, 1972. – S. 63.

³⁸ Адам, схолия 27.

³⁹ Barkowski R. Słowianie połabscy. Dzieje zagłady. – Warszawa, 2015. – S. 149.

⁴⁰ Титмар, III, 18; Гельмольд, I, 16.

⁴¹ Адам, II, 29.

⁴² Turasiewicz A. Dzieje polityczne obodrzyców... – S. 100.

⁴³ Титмар, III, 6.

⁴⁴ Адам, II, 29.

⁴⁵ Титмар, III, 18.

⁴⁶ Гельмольд, I, 16.

⁴⁷ Fritze W. Probleme der abodritischen... – S.160; Szrejter A. Pod pogańskim sztandarem... – S. 100.

В статье, на основании нарративных источников, рассматривается процесс политического развития Ободритского княжества в период правления первых представителей династии Наконидов (вторая половина X в.).

Ключевые слова: ободриты, вагры, велеты, саксы, датчане, Након, Мстивой. Желибор.

On the base of narrative sources, the article deals with the process of the political development of the Obodrites Slavs during the ruling of the first Nakonids (the second half of the 10th century).

Keywords: the Obodrites, the Wagri, the Veleti, the Saxons, the Danes, Nakon, Mstivoj, Selibur.